

## Lorenzo Milani



MIQUEL MARTÍ

Moviment d'Educadors  
Milanians

Fa cinquanta anys, el 26 de juny de 1967, moria a Florència, amb 44 anys, Lorenzo Milani. Un mes abans s'havia publicat a la mateixa ciutat *Lettera a una professoressa*, el seu testament pedagògic, obra mestra de la història de l'educació, traduïda a seixanta-dues llengües (segons consta a la biblioteca de la UNESCO).

Sembla que el maig de 1968 corria entre les barricades de París una versió francesa fotocopiada de la *Lettera*. Tanmateix, la primera traducció editada fou la catalana el 1969 (Nova Terra), per iniciativa de Marta Mata i realitzada pel signant d'aquest article. La mateixa Marta Mata va proposar modificar lleugerament el títol de l'obra, que passà a anomenar-se *Carta a una mestra*, més suggeridor per als docents de casa nostra i més adient a la problemàtica de l'escola obligatòria qüestionada en l'obra.

Vaig conèixer Lorenzo Milani en una calorosa tarda d'agost de 1963, en la qual, juntament amb altres quatre companys d'estudi, vàrem visitar Barbiana. Barbiana era el nom d'unes poques cases agrupades a l'entorn de la petita parròquia de Sant Andrea, a les muntanyes de la vall del Mugello

(Toscana). Allà havia estat *desterrat* aquell jove capellà per haver gosat criticar el govern de la Democràcia Cristiana i haver endegat una escola popular que donava una formació política als joves obrers de Calenzano. Estava llegint i comentant el diari amb els seus alumnes, a la glorieta adjunta a la casa. Al presentar-nos com a estudiants *espanyols*, ens va dir amb contundència: *Franco és una merda!* Tot seguit va començar un interrogatori de quatre hores sobre la situació política a Espanya, per part dels alumnes i d'ell mateix. De seguida em féu la impressió que em trobava davant d'un veritable mestre, a l'estil de Sòcrates.

A partir d'aquell moment, em vaig considerar deixeble d'ell. Vaig devorar el seu llibre *Esperienze pastorali*, en el qual reflectia les seves constatacions pedagògiques en la seva anterior etapa de vicari-coadjutor a la parròquia de San Donato a Calenzano: mancances dels seus feligresos en el domini del llenguatge, incoherències en el seu comportament, pèrdua de temps en l'aspecte de l'oci, nul·la formació política.

El 12 de febrer de 1965, la lectura habitual del diari va



comportar un fet que donaria a conèixer l'escola de Barbiana a l'opinió pública italiana. Es va llegir un comunicat dels capellans castrenses de la Toscana condemnant l'objecció de consciència davant el servei militar obligatori. Es va decidir donar-hi una resposta pública amb una carta (*Lettera ai preti militari*) que només va publicar íntegrament el setmanari del Partit Comunista *Rinascita*. Tanmateix, tots els mitjans se'n van fer ressò, posicionant-se a favor o en contra de la carta. Un grup de persones que es definien com a *excombatents* varen formular una denúncia i Lorenzo Milani, juntament amb Luca Pavinoli (director de *Rinascita*) varen ésser jutjats per *apologia de delictes*. Vaig assistir al judici el 14 de desembre de 1965 al Palau de Justícia de Roma. Don Milani no hi va assistir, al·legant el seu estat de salut greu, però el seu advocat va llegir una *Lettera ai giudici*, que havia escrit amb els seus alumnes. Les dues cartes han estat publicades conjuntament amb el nom de *L'obbedienza non è più una virtù* (traducció catalana 2014).

Les dues cartes plantegen un estudi de la noció de pàtria, una anàlisi de les guerres que han estat justificades com a defensa de la pàtria i una crítica a unes lleis que no volen avançar cap a una noció més autèntica de pàtria. No es qüestionava solament la llei del

servei militar obligatori, sinó qualsevol altra llei injusta.

Vaig tornar a Barbiana l'estiu de 1966 i hi vaig romandre una setmana. Don Lorenzo estava ja molt malalt i feia classe des del llit, escrivint amb els vuit alumnes més grans la que seria l'obra mestra de la seva pedagogia: *Lettera a una professoressa*. La carta vol ser una resposta davant el fet escandalós que l'escola pública, tal com està organitzada, aprova els rics i suspèn els pobres. L'escola que proposa Don Milani per als pobres es planteja sobre tres eixos: no suspendre, escola a temps complet i un fi noble: el canvi social. Per això utilitza preferentment l'eina del llenguatge. La força política dels pobres rau en el llenguatge. La paraula, amb la seva dignitat vivificadora, els donarà la capacitat de viure, de transformar i de construir.

Vaig tenir la sort immensa que Don Milani volgués parlar amb mi al llarg de tota una tarda. Ha estat la millor classe magistral que he rebut en tota la meua vida. No vaig gravar la conversa ni vaig prendre apunts (ara ho lamento), però heus ací el que em va ensenyar:

- La fidelitat al lloc i a les persones concretes amb qui es conviu, sense falsos universalismes.
- El sentit crític, la capacitat d'anàlisi i síntesi

per desemmascarar el classisme i la hipocresia en els partits polítics, en l'Església, en el sistema educatiu.

- La solidaritat amb els oprimits, l'opció clau a favor d'ells.
- La paraula com a arma pacífica al servei de la justícia i per promoure el canvi social.
- El valor del temps.
- Una fe i una espiritualitat coherents amb l'evangeli de Jesús.
- Una actitud pacífica, no violenta, fins a les últimes conseqüències.

Al final d'aquella enriquidora conversa, que tenia connotacions de testament, em va dir que m'havia acceptat a Barbiana perquè encara no havia fet la meua opció fonamental i encara tenia possibilitats de posar-me al costat dels pobres, però el dia que optés pel sistema vigent m'engegaria muntanya avall.

A finals de juny de 1967, torno a Catalunya. Milani està moribund, però no em puc acomiadar d'ell per una absurda prohibició dels meus superiors religiosos. Una amiga, Carla, puja al meu tren entre Livorno i Pisa i em porta el comiat i l'abraçada de Lorenzo Milani. Dos dies després de la meua arribada a Barcelona, el 26 de juny, Milani mor.